

СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ
«Клінічна діагностика хвороб тварин»
 (для здобувачів освіти скороченого терміну навчання)

Ступінь вищої освіти - **Магістр**
 Спеціальність **211 Ветеринарна медицина**
 Освітня програма **«Ветеринарна медицина»**
 Рік навчання **2,3 семестр 4,5**
 Форма навчання **денна**
 Кількість кредитів **ЄКТС 5,0**
 Мова викладання **українська**

Лектор курсу

Цвіліховський М.І. - m_tsvilikhovsky@ukr.net

**Контактна інформація
лектора (e-mail)**

Сторінка курсу в eLearn

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1144>

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

(до 1000 друкованих знаків)

Клінічна діагностика хвороб тварин» – одна з перших клінічних дисциплін, що вивчаються студентами факультету ветеринарної медицини на II курсі навчання. Вона вчить принципам розпізнання хвороб тварин і вводить в курс вивчення інших профільюючих клінічних дисциплін, є методичною основою клінічної ветеринарної медицини.

Метою дисципліни «Клінічна діагностика хвороб тварин» є опанування здобувачами вищої освіти клінічних, інструментальних та лабораторних методів дослідження, техніку й послідовність їх застосування при дослідженні окремих органів і систем тварин, аналіз виявлених симптомів та логічну послідовність розпізнавання хвороб.

Унікальність дисципліни полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти клінічного лікарського мислення, навиків клінічного дослідження тварин, використанні загальноклінічних та сучасних інструментальних методів дослідження, принципів розпізнавання хвороб тварин заразної та незаразної етіології.

Компетентності ОП

Інтегральна компетентність (ІК)

- ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 3. Знання та розуміння предметної галузі та професії.
- ЗК 7. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК 8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

- ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

- ФК 2.Здатність використовувати інструментарій, спеціальні пристрої, прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення необхідних маніпуляцій під час виконання професійної діяльності.
- ФК 3. Здатність дотримуватися правил охорони праці, асептики та антисептики під час фахової діяльності.
- ФК 4.Здатність проводити клінічні дослідження з метою формулювання висновків щодо стану тварин чи встановлення діагнозу.
- ФК 6.Здатність проводити відбір, пакування, фіксування і пересилання проб біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.
- ФК 7.Здатність організовувати, проводити і аналізувати лабораторні та спеціальні діагностичні дослідження.
- ФК 8. Здатність планувати, організовувати та реалізовувати заходи з лікування тварин, хворих на незаразні, інфекційні та інвазійні хвороби.
- ФК 13.Здатність розробляти стратегії профілактики хвороб різної етіології.

Програмні результати навчання (ПРН) ОП:

- Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.
- Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.
- Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.
- Збирати анамнестичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, приймати рішення щодо вибору ефективних методів діагностики, лікування та профілактики хвороб тварин.
- Установлювати зв'язок між клінічними проявами захворювання та результатами лабораторних досліджень.
- Пропонувати та використовувати доцільні інноваційні методи і підходи вирішення проблемних ситуацій професійного походження.
- Володіти спеціалізованими програмними засобами для виконання професійних завдань.

СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Години (лекції/лабораторні/ самостійні)	Результати навчання	Завдання	Оцінювання
1 семестр				
Модуль 1				
Тема1. Суть і значення дисципліни, зв'язок її з іншими дисциплінами. Поняття про симптоми, синдроми, діагноз,	2/6	Розуміти значення дисципліни у формуванні магістра ветеринарної медицини. Знати мету та завдання дисципліни. Розрізняти поняття	Виконання лабораторної роботи № 1 Виконання самостійної роботи №1, (в т.ч. elearn)	30

<p>прогноз. Протокол клінічного дослідження тварин. Попереднє знайомство з твариною: реєстрація і анамнез. Дослідження габітусу.</p>		<p>симптом, прогноз, діагноз, синдром. Вміти фіксувати тварин. Знати схему клінічного дослідження тварин. Вміти проводити реєстрацію та збір анамнезу. Аналізувати отримані результати Розуміти значення результатів реєстрації тварин і збору анамнезу Використовувати отримані дані для подальшого клінічного дослідження тварин</p>		
<p>Тема 2. Діагностичне значення дослідження шерстного (волосяного) покриву, шкіри, підшкірної клітковини. Діагностичне значення патологічних змін шкіри та підшкірної клітковини.</p>	<p>2/4/4</p>	<p>Знати послідовність загального дослідження тварин. Вміти досліджувати шкіру та шкірний покрив різних видів тварин та птиці. Розрізняти патологічні зміни шкіри. Аналізувати отримані результати дослідження. Розуміти та інтерпретувати отримані дані Використовувати сучасні діагностичні тести дослідження волосяного покриву і шкіри</p>	<p>Виконання лабораторної роботи № 2 (в т.ч. elearn)</p>	<p>20</p>
<p>Тема 3. Діагностичне значення дослідження видимих слизових оболонок та лімфатичних вузлів. Термометрія.</p>	<p>2/6</p>	<p>Знати методику дослідження видимих слизових оболонок і лімфатичних вузлів. Вміти досліджувати: видимі слизові оболонки поверхневі лімфатичні вузли, а також проводити термометрію у різних видів тварин. Розрізняти патологічні зміни у дослідних тварин. Аналізувати отримані результати. Використовувати отримані результати для подальшого клінічного дослідження тварини</p>	<p>Виконання лабораторної роботи № 3 (в т.ч. elearn)</p>	<p>20</p>

Тестування модуль 1			Тестування за темами модуля 1 (в т.ч. elearn).	30
Всього модуль 1				100
Модуль 2				
<p>Тема 4. Протокол дослідження серцево-судинної системи у тварин з застосуванням методів огляду, пальпації. Дослідження тонів серця методом аускультативної та характеристика їх змін. Шуми серця.</p>	2/8	<p>Знати схему дослідження серцево-судинної системи (ССС), загальні та спеціальні методи досліджень ССС.</p> <p>Вміти проводити дослідження серцевого поштовху, проводити пальпацію і перкусію серця у різних видів тварин.</p> <p>Знати місця найкращої чутності серця у різних видів тварин.</p> <p>Вміти диференціювати перший та другий тони серця, визначати їх зміни та появу додаткових тонів серця.</p> <p>Аналізувати отримані результати. Розрізняти фізіологічні та патологічні зміни тонів серця.</p> <p>Розуміти етіологію виникнення тонів серця</p> <p>Використовувати отримані дані у інтерпретації результатів клінічного дослідження тварин</p> <p>Розрізняти патологічні зміни серця.</p> <p>Розуміти отримані результати та використовувати їх у інтерпретації результатів клінічного дослідження тварин</p>	<p>Виконання лабораторної роботи в умовах стаціонару</p> <p>Виконання лабораторної роботи № 4 (в elearn)</p>	20
<p>Тема 5. Діагностика пороків серця. Візуальна діагностика серцево-судинної системи: УЗД та рентгенологічне дослідження серця.</p>	2/6/2	<p>Знати теоретичне обґрунтування виникнення шумів у серці, їх діагностику та диференціальні особливості.</p> <p>Вміти розрізняти шуми серця у різних</p>	(здача лабораторна роботи № 5, 6 в elearn)	30

		<p>видів тварин, відрізнити патологічні шуми серця від фізіологічних шумів, ендокардіальні шуми від екзокардіальних шумів серця. Вміти діагностувати пороки серця. Аналізувати отримані результати. Розуміти механізми виникнення і компенсації пороків серця. Використовувати методи аускультативної та ЕХО-КГ для діагностики пороків серця. Знати теоретичну основу методів УЗД та рентгенологічного дослідження серця. Вміти проводити УЗД (ЕХО-КГ) та рентген діагностику серця у різних видів тварин. Аналізувати отримані результати</p>		
<p>Тема 6. Електрокардіографія. Дослідження аритмії. Концепція «раннього виявлення» хвороб серцево-судинної системи.</p>	2/4/2	<p>Знати теоретичну основу методів ЕКГ. Вміти проводити ЕКГ у різних видів тварин. Аналізувати отримані результати. Розуміти норму і патологію отриманих результатів у різних видів тварин. Аналізувати отримані результати ЕКГ. Використовувати метод ЕКГ, для діагностики хвороб серця у тварин Розуміти та вміти розрізнити різні види аритмій у тварин Знати класифікацію та механізми виникнення аритмій. Вміти діагностувати та аналізувати різні види аритмій Розуміти та розшифровувати результати ЕКГ у тварин з аритміями</p>	Здача самостійної роботи № 2 (в т.ч. elearn)	20
<p>Тестування модуль 2</p>			Тестування за темами	30

			модулю 2 (в т.ч. elearn).	
Всього модуль 2				100
Навчальна робота за 1 семестр (M1+M2)/2*0,7				≥42
ЗАЛК			Написання залікової роботи (в т.ч. elearn).	30
Всього за 1 семестр				100
2 семестр				
Модуль 3				
Тема 7. Протокол дослідження системи дихання у тварин. Концепція «раннього виявлення» хвороб дихальної системи. Загальні клінічні методи дослідження верхніх (передніх) дихальних шляхів. Огляд, пальпація і перкусія грудної клітки в ділянці легень і їх діагностичне значення.	2/6	Знати план дослідження дихальної системи. Вміти: проводити дослідження верхніх дихальних шляхів у різних видів тварин. Аналізувати отримані результати дослідження верхніх дихальних шляхів у різних видів тварин. Розуміти норму і патологію верхніх дихальних шляхів у різних видів тварин. Використовувати загальні та спеціальні методи для дослідження верхніх (передніх) дихальних шляхів Знати теоретичну основу та діагностичне значення перкусії грудної клітки і ділянці легень. Вміти проводити огляд, пальпацію та перкусію грудної клітки у різних видів тварин. Аналізувати отримані результати.	Виконання лабораторної роботи в умовах стаціонару Виконання лабораторної роботи № 7. (в т.ч. elearn)	30
Тема 8. Діагностичне значення методу аускультативного дослідження легень. Основні дихальні шуми і їх зміни за фізіологічних і патологічних умов. Рентгенологічне дослідження	2/6/4	Знати основні клінічні та сучасні лабораторні і інструментальні методи дослідження легень; основні дихальні шуми і їх зміни в фізіологічних і патологічних умовах. Оволодіти методом аускультативного дослідження грудної клітки в ділянці	Виконання лабораторних робіт в умовах стаціонару Виконання лабораторної роботи № 8. (в т.ч. elearn)	40

дихальної системи тварин.		легень, навчитись відрізняти основні та додаткові дихальні шуми; оволодіти методом рентгенологічного дослідження дихальної системи Аналізувати виявлені змін в органах системи дихання тварин. Розуміти результати отримані внаслідок проведеної аускультатії та рентгенологічного дослідження дихальної системи. Розрізняти фізіологічних і патологічні дихальні шуми Використовувати методи аускультатії легень, рентгенологічного дослідження при оцінці стану дихальної системи		
Тестування модуль 3			Тестування за темами модулю 3	30
Всього модуль 3				100
Модуль 4				
Тема 9. Протокол дослідження органів травлення і печінки у тварин. Клінічне значення дослідження ротової порожнини, глотки, стравоходу, вола, рубця. Клінічне значення зовнішнього дослідження органів черевної порожнини тварин. Дослідження передшлунків, сичуга жуйних тварин	2/12/4	Знати план дослідження системи травлення. Клінічні методи дослідження ротової порожнини, глотки, стравоходу, вола, рубця. Вміти Дослідити акт приймання корму і води у тварин та птиці; ротову порожнину, глотку, стравохід, вола птиці; провести зовнішній огляд і пальпацію живота. Аналізувати виявлені змін в органах системи травлення тварин. Розуміти результати, отримані внаслідок проведення клінічного дослідження ротової порожнини, глотки, стравоходу, вола та	Виконання лабораторних робіт в умовах стаціонару Виконання лабораторної роботи № 9, (в т.ч. elearn)	30

		<p>рубця . Розрізняти норму і патологію при клінічному дослідженні ротової порожнини, глотки, стравоходу, вола, рубця Використовувати клінічні методи дослідження ротової порожнини глотки, стравоходу, вола, рубця при оцінці стану системи травлення</p>		
<p>Тема 10. Дослідження шлунку і кишечника моногастричних тварин. Ендоскопія тварин. Загальноклінічні методи дослідження печінки у тварин. Концепція «раннього виявлення» хвороб системи травлення. Аналіз клінічних випадків з патологією системи травлення.</p>	2/10/4	<p>Знати методику проведення дослідження шлунку і кишечника моногастричних тварин; методику та особливості проведення ендоскопії. Вміти досліджувати шлунок і кишечник у моногастричних тварин; проводити ендоскопію. Аналізувати виявлені зміни в шлунку і кишечнику моногастричних тварин; інтерпретувати дані, отримані при проведенні ендоскопії. Розуміти результати, отримані внаслідок проведення дослідження шлунку і кишечника моногастричних тварин. Розрізняти норму і патологію шлунку і кишечника моногастричних тварин Використовувати клінічні і спеціальні (ендоскопію) методи дослідження шлунку і кишечника моногастричних тварин при оцінці стану системи травлення</p>	<p>Виконання лабораторних робіт в умовах стаціонару</p> <p>Виконання лабораторних робіт № 10, Самостійної роботи № 2. (в ельорні)</p>	40

Тестування модуль 4			Тестування за темами модулю 4	30
Всього за модуль № 4				100
Модуль 5				
<p>Тема 11. Протокол дослідження сечової системи. Концепція «раннього виявлення» хвороб сечової системи. Діагностичне значення клінічних методів дослідження нирок і сечовивідних шляхів. Візуальна діагностика сечової системи (УЗД, рентген, біопсія, цистоскопія)</p>	2/4	<p>Знати схему, клінічні і спеціальні методи дослідження нирок і сечовивідних шляхів. Вміти досліджувати нирки і сечовивідні шляхи. Аналізувати виявлені змін в нирках і сечовивідних шляхах. Розуміти результати, отримані внаслідок проведених клінічних і спеціальних методів дослідження нирок і сечовивідних шляхів Розрізняти норму і патологію нирок і сечовивідних шляхів Використовувати клінічні і спеціальні методи дослідження при оцінці стану сечової системи</p>	<p>Виконання лабораторних робіт в умовах стаціонару</p> <p>Виконання лабораторних робіт № 11. Виконання самостійної роботи № 3 (в т.ч. elearn)</p>	30
<p>Тема 12. Дослідження фізико-хімічних властивостей сечі тварин і їх діагностичне значення. Дослідження осадів сечі тварин.</p>	2/4/4	<p>Знати методики одержання та зберігання сечі; визначення фізичних і хімічних властивостей сечі; дослідження осадів сечі Вміти досліджувати фізичні, хімічні властивості сечі, а також осад сечі. Аналізувати та інтерпретувати виявлені змін при дослідженні фізичних, хімічних властивостей сечі та осаду сечі. Розуміти результати, отримані внаслідок проведених досліджень фізичних, хімічних властивостей сечі та осаду сечі Розрізняти норму і патологію, отриманих результатів Використовувати отримані дані у</p>	<p>Виконання лабораторних робіт в умовах стаціонару</p> <p>Виконання лабораторної роботи № 12 (в т.ч. elearn)</p>	20

		інтерпретації результатів клінічного дослідження тварин		
<p>Тема 13. Протокол дослідження нервової системи. Концепція «раннього виявлення хвороб нервової системи». Візуальна діагностика нервової системи.</p> <p>Діагностичне значення дослідження поведінки тварин, черепа і хребта, органів чуття..</p> <p>Діагностичне значення дослідження чутливості, рефлексів, координації рухів, судом, парезів та паралічів</p>	2/4/2	<p>Знати план дослідження нервової системи. Загальні і спеціальні методи дослідження нервової системи тварин. Особливості і методику дослідження поведінки тварин, черепа і хребта, органів чуття у тварин, чутливості, рухової сфери, рефлексів, координації рухів, судом, парезів та паралічів у тварин</p> <p>Вміти досліджувати згідно плану нервову систему тварин, їх поведінку, досліджувати череп і хребет, органи чуття, чутливість, рухову сферу, рефлeksi, координацію рухів тварин, визначати наявність судом, парезів та паралічів у тварин</p> <p>Аналізувати та інтерпретувати виявлені зміни при дослідженні нервової системи тварин, зокрема поведінки тварин, черепа, хребта, органів чуття.</p> <p>Розуміти результати, отримані внаслідок проведених досліджень</p> <p>Розрізняти норму і патологію нервової системи тварин</p> <p>Використовувати отримані дані у інтерпретації результатів клінічного дослідження тварин</p>	Виконання лабораторної роботи № 13. (в т.ч. elearn)	20
Тестування модуль 5			Тестування за темами модулю 5	30
Всього за модуль 5				100
Модуль 6				
Тема 14. Протокол	2/8/4	Знати методику	Виконання	70

<p>дослідження системи крові. Діагностичне значення досліджень фізичних і морфологічних показників крові. Діагностичне значення лейкограма. Лейкоцитози, лейкоцитопенії та їх клінічне значення. Біохімічне дослідження крові. Клінічні випадки: аналіз показників крові за різних патологій у тварин</p>		<p>одержання та зберігання крові. Методику визначення фізичних і морфологічних та біохімічних показників крові. Вміти досліджувати фізичні, морфологічні і біохімічні показники крові. Аналізувати та інтерпретувати виявлені зміни при дослідженні фізичних, морфологічних та біохімічних показників крові. Розрізняти норму і патологію, отриманих результатів досліджень фізичних, морфологічних та біохімічних показників крові. Знати методику виготовлення і фарбування мазків крові, методику визначення лейкоцитів та виведення лейкограми, теоретичне обґрунтування змін складових лейкограми та їх клінічне значення. Аналізувати та інтерпретувати виявлені зміни лейкоцитів у крові тварин, а також у лейкограмі крові досліджуваних тварин. Вміти працювати на біохімічному аналізаторі, визначати основні біохімічні показники крові тварин Аналізувати та інтерпретувати виявлені зміни при біохімічному дослідженні крові досліджуваних тварин.</p>	<p>лабораторних робіт № 14, 15. (в т.ч. elearn)</p>	
--	--	--	---	--

Тестування модуль 6			Тестування за темами модулю 6	30
Всього за модуль 6				100
Тема 15. Узагальнення вивчення дисципліни «Клінічна діагностика хвороб тварин». Логіка постановки діагнозу на основі отриманих знань, практичних навиків і компетенцій. Клінічна історія пацієнта (на прикладі клінічних випадків)	2/2	Знати протоколи дослідження тварин Вміти практично проводити дослідження органів і систем Аналізувати отримані результати Використовувати отримані результати для постановки діагнозу	Обговорення пройденого матеріалу (в т.ч. elearn)	
Навчальна робота за 2 семестр $(M_3+M_4+M_5+M_6)/4*0,7$				≥ 42
ЕКЗАМЕН				30
Всього за курс				100

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності:	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Клінічна діагностика хвороб тварин. / Левченко В.І., Судаков М.О., Мельник Й.Л., Чумаченко В.Ю. та ін. К.: Урожай. 1995. 368 с.

2. Клінічна діагностика внутрішніх хвороб тварин / За ред. В.І. Левченко. Біла Церква. 2004. 607с
3. Клінічна діагностика внутрішніх хвороб тварин / За ред. В.І. Левченко. Біла Церква. 2017. 544 с
4. Цвіліховський М.І., Бондар В.О., Якимчук О.М., Маринюк М.О. Практикум з клінічної діагностики хвороб тварин К.: «ЦП»КОМПРИНТ», 2017. 307 с.
5. Клінічне дослідження екзотичних тварин. Навчальний посібник. / Козачок В.С., Скиба О.О., Цвіліховський М.І. К.: Арістей. 2010. 248 с.

Додаткова література:

1. Цвіліховський М.І., Якимчук О.М., Бондар В.О., Маринюк М.О., Обруч М.М., Якимчук І.М. Клінічне дослідження органів і систем тварин: навчальний посібник. К.: "ЦП"КОМПРИНТ". 2017. 382 с.
2. Цвіліховський М.І., Якимчук О.М., Маринюк М.О., Бондар В.О., Якимчук І.М., Іванченко Н.Ю. Клінічна діагностика хвороб тварин. Частина 1. Інструментальні методи дослідження серця тварин: навчальний посібник. К.: "ЦП"КОМПРИНТ". 2017. 126 с.
3. Цвіліховський М.І., Береза В.І., Костенко В.М., Бойко Н.І., Голопура С.І., Грушанська Н.Г., Якимчук О.М. Спеціальна пропедевтика, терапія і профілактика внутрішніх хвороб тварин: навчальний посібник. К.: "ЦП"КОМПРИНТ", 2017. 607 с.
4. Clinical examination of organs and systems of animals. Training Manual / For the training of specialists in the field of knowledge "Veterinary Medicine" of higher education institutions / [M. Tsvilikhovskiy, O. Yakymchuk, M. Maryniuk, I. Yakymchuk, O.Berezovska]; for ed. M.I. Tsvilikhovskiy. K.: CP "KOMPRINT", 2018. 370 p.

Інформаційні ресурси

- www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
- www.dnsgb.com.ua – Національна Наукова Сільськогосподарська Бібліотека Національної Академії Аграрних Наук
- library.nubip.edu.ua – Наукова бібліотека Національного університету біоресурсів і природокористування України
- <https://studfile.net/preview/4267491/page:3/#5> – файловий архів студентів